

Aan: College van B&W van Wassenaar
Postbus 499
2240 AL WASSENAAR

Per email: gemeente@wassenaar.nl

Betreft: zienswijzen, tevens participerende inspraak bij concept NvU Commandopost Clingendael
Uw zaaknummer Z/21/060548

Den Haag, 18 april 2023,

Geachte College, geachte leden van de gemeenteraad,

Mede namens

- Stichting Wijkbelangen Uilennest te Den Haag

worden zienswijzen ingebracht bij

- de concept Nota van Uitgangspunten inzake Commandopost Clingendael c.q. de S.I. Bunker c.q. de Juliana Bunker aan de Van Brienenvaan 40 te Wassenaar.

Samenvatting in hoofdpunten

- Procedurele gebreken
- Uitgangspunt gemeenteraad Wassenaar en Rijksvastgoedbedrijf onverenigbaar
- Parkeren, disproportioneel aantal 48 parkeervakken in verhouding tot 8-tal parkeervakken hoofdgebouw Clingendael
- Ontbreken verkeersontsluiting onvoldoende betrokken
- Ecologie: anno 2023 een verwaarloosd politiek weeskind
- Vijandig bouwmotief bunker onvoldoende belicht en meegewogen
- Concept Nota ernstig ongeschikt als kader voor herbestemming

Betekenis concept Nota van Uitgangspunten

De huidige bestemming '*enkelbestemming maatschappelijk - defensieterrein*' is sinds 2013 feitelijk definitief gestaakt. Hierop zegt het Rijksvastgoedbedrijf het gebouw + perceel te willen verkopen.

Bij verkoop zal een gewijzigde bestemming noodzakelijk zijn, waarover de gemeenteraad zal moeten beslissen.

De Nota van Uitgangspunten vormt de basis waarop de gemeenteraad van Wassenaar op een later moment zal worden geoordeeld over de door de eventuele koper gewenste bestemmingswijziging van de bunker + perceel.

Stichting Wijkbelangen Uilennest

De Stichting Wijkbelangen Uilennest behartigt de belangen van en rondom de woonwijk Uilennest.

De doelstelling van de stichting:

het behouden en verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving van de bewoners, flora en fauna met inbegrip van behoud van het cultureel erfgoed in de Haagse wijk Uilennest en wijdere omgeving, waaronder omliggende parken en bos

Bekendmaking concept nota onjuist

Met het ter inzage leggen van de nota en het gedurende 6 weken gelegenheid bieden voor indienen van zienswijzen heeft u gekozen voor de uitgebreide voorbereidingsprocedure zoals genoemd in § 3.4. van de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

De betrokken nota heeft onlosmakelijke relaties met WABO - besluitvorming. Dat maakt artikel 3.12 lid 5 WABO van toepassing, waarin is bepaald dat eenieder zienswijzen kan indienen. In de bekendmaking is ten onrechte genoemd dat enkel belanghebbenden zienswijzen kunnen indienen. De bekendmaking is onjuist.

U mist de zekerheid dat niemand heeft afgezien van het indienen van zienswijzen door de onjuiste mededeling in de bekendmaking. U bent hierom gehouden de nota opnieuw ter inzage te leggen met de mededeling dat eenieder zienswijzen kan indienen.

Inzage legging stukken onvolledig

In § 4.5 van de concept Nota wordt genoemd:

Er is een (actualiserend) ecologische quickscan uitgevoerd.

Dit rapport is niet ter inzage gelegd. Aangezien de planlocatie onderdeel uitmaakt van Landgoed Clingendael komt ecologie een zwaarwegend belang toe in de te stellen uitgangspunten. Met het ontbreken van het rapport zijn niet de 'daarop betrekking hebbende stukken die nodig zijn voor de beoordeling van het ontwerp' ter inzage gelegd. De ter inzage legging is in strijd met artikel 3.11 Awb.

De concept Nota noemt als bijlage:

Bijlage 3. Processtappen planontwikkeling initiatiefnemer

Dit document is niet ter inzage gelegd. Met het ontbreken van dit rapport zijn opnieuw de 'daarop betrekking hebbende stukken die nodig zijn voor de beoordeling van het ontwerp' niet ter inzage gelegd.

De ter inzage legging is in strijd met artikel 3.11 Awb.

Korte schets van de bunkerlocatie en directe omgeving

Het bunkerperceel maakt integraal onderdeel uit van Landgoed Clingendael-Oosterbeek. Het perceel maakt ook na de bouw van de bunker in 1942-1943 integraal onderdeel van het landgoed.

Raadplegen van de luchtfoto in de concept Nota maakt dit reeds duidelijk.

De luchtfoto maakt nog meer duidelijk.

De omgevingsfuncties van het bunkerperceel bestaan vrijwel uitsluitend uit enerzijds landgoed-park-ecologie en anderzijds een woonfunctie, en woongerelateerd (extensief) verkeer. Het bunkerperceel is niet of nauwelijks bereikbaar voor gemotoriseerd verkeer. Op het verkeersaspect wordt later in deze brief terug gekomen.

Concept Nota van Uitgangspunten en raadsamendement

Hoofdstuk 3 (pag. 35-43) van de concept Nota vormt de eigenlijke nota. Op deze 8 pagina's worden de kaders genoemd waar de raad zich in principe aan bindt bij toekomstige planologische besluitvorming (gewijzigde bestemming perceel).

De concept Nota stelt (onder meer):

Ambities (en kansen) voor de toekomst zijn onder andere:

- Het behouden en versterken van de cultuurhistorische kwaliteiten;
- Het zichtbaar en ervaarbaar maken van de betekenis van het complex, als militair- en herdenkingserfgoed;
- Het verrijken, verbreden en versterken van de cultuurhistorische betekenis van de buitenplaatsen;
- Het (publiek) toegankelijk maken van het perceel: van gesloten naar besloten, van hermetisch afgegrensd naar uitnodigend;
- Publieke toegankelijkheid van (een deel) van het bunkercomplex;
- Het realiseren van verbindingen met huis Clingendael, tussen buitenplaatsen Clingendael en Oosterbeek en tussen Wassenaar en Den Haag;
- Het versterken en verbinden van zowel Nationaal Park Hollandse Duinen als de Landgoederenzone;
- Het verhogen van de toegankelijkheid van de locatie over het water (vanuit Clingendael);
- Het vergroten van de ruimtelijke en programmatische diversiteit van de buitenplaats, passend bij de betekenis van het monument, de uitstraling van de buitenplaatsen en het internationale karakter van Den Haag;
- Het aansluiten van de Commandopost Clingendael op bestaande recreatieve en sportieve routes (fiets, voet of paard).

- concept Nota over mogelijke functies:

De nota noemt zowel toegelaten functiecategorieën (cat. 1 en 2) alsook functiemengingscategorieën (cat. A)

Expliciet wordt ruimte gelaten voor functiemengingscategorie A, genoemd in VNG brochure Milieuzonering.

Dit betekent concreet dat in principe - onder meer - te zijner tijd zou kunnen worden toegelaten door de gemeenteraad:

Detailhandel vlees, wild, gevogelte, met roken, koken, bakken
Detailhandel brood en banket met bakken voor eigen winkel
Apotheken en drogisterijen
Detailhandel in vuurwerk tot 10 ton verpakt
Reparatie t.b.v. particulieren (excl. auto's en motorfietsen)

Hotels en pensions met keukens, conferentie-ruimten en congrescentra
Restaurants, cafetaria's, snackbars, ijssalons met eigen ijsbereiding, viskramen e.d.
Café's, bars

Overige dienstverlening t.b.v. vervoer (kantoren)
Reisorganisaties
Expediteurs, cargo's (kantoren)

In de concept Nota worden de functies categorie 3.1 en hoger in principe uitgesloten. Dit betekent dat de categorieën 1 en 2 expliciet open worden gehouden. Hiermee laat Uw Raad zeer uiteenlopende functies toe, waaronder aannemersbedrijven met werkplaats, autowasserijen, diverse groothandels waaronder ook vuurwerk, detailhandel, horeca, opslag, datacentra en cultuurcentra.

In de concept Nota (pag. 43) wordt geschreven:

Zo kan er worden gedacht aan werkruimte, theater o.i.d., (data)opslag, een museale functie, café-restaurant verwant aan het gebruik of Bed & Breakfast.

Door de Raad is bij Raadsamendement d.d. 7 maart 2023 de concept Nota gewijzigd / beperkt.

In de toelichting bij het amendement wordt gezegd ¹:

Een overheid die zijn dadererfgoed verkoopt achten wij onverstandig. Het heeft onze voorkeur dat het Rijksvastgoedbedrijf dit monument overdraagt aan de Nationale Monumentenorganisatie. Wij zijn van mening dat de commandopost zou moeten worden bestemd tot herinneringscentrum over de rol van het complex in de Tweede Wereldoorlog en tijdens de Koude Oorlog. Uit onderzoek is immers

- concept Nota over verkeer en parkeren:

- Parkeren op eigen terrein.
- Verkeersaantrekkende werking zoveel mogelijk beperken.
- Zonder redengeving worden 48 parkeervlakken binnen het perceel genoemd.

- concept Nota over ecologie:

Over ecologie wordt in hoofdstuk 3 vrijwel niets gezegd.

De concept Nota noemt geen voorwaarden voor behoud en versterken van de ecologie.

Zienswijzen, tevens participerende inspraak door stichting Wijkbelangen Uilennest

1. Uitgangspunten gemeenteraad Wassenaar en Rijksvastgoedbedrijf onverenigbaar

Het Rijksvastgoedbedrijf stelt de bunker te willen verkopen.

Haaks hierop stelt de gemeenteraad dat de bunker niet verkocht mag worden, maar dient te worden overgedragen aan een monumentenorganisatie.

Deze twee uitgangspunten zijn evident onverenigbaar.

Bij vrije verkoop zijn tal van bestemming mogelijk, waarbij in de meeste gevallen de monumentenstatus ondergeschikt zal zijn aan de bestemming.

Daarentegen, bij overdracht aan een monumentenorganisatie dient ernstig rekening te worden gehouden met een publieksfunctie, wat doorgaans een verkeersaantrekkende werking zal meebrengen. U wordt hierbij herinnerd aan de ernstige verkeersproblematiek rond museum Voorlinde, die bij oprichting van het museum schromelijk is onderschat, en nu oorzaak is van conflict met omwonenden.

Beide uitgangspunten (vrije verkoop of overdracht aan een beheerorganisatie) kunnen niet gelijktijdig een basis zijn van een Nota van Uitgangspunten. Een keuze tussen een van beide uitgangspunten is onvermijdelijk alvorens een definitieve Nota van Uitgangspunten vast te stellen.

2. Toegelaten bestemmingen / functies

In de concept Nota wordt nu volstaan met verwijzing naar diverse categorieën uit de VNG brochure Milieuzonering. Hierboven is reeds genoemd dat hiermee zeer uiteenlopende functies worden toegelaten, waaronder aannemersbedrijven met werkplaats, autowasserijen, diverse groothandels waaronder ook vuurwerk, detailhandel, horeca, opslag, datacentra en cultuurcentra.

Vier aspecten lijken bepalend voor de mogelijke bestemming:

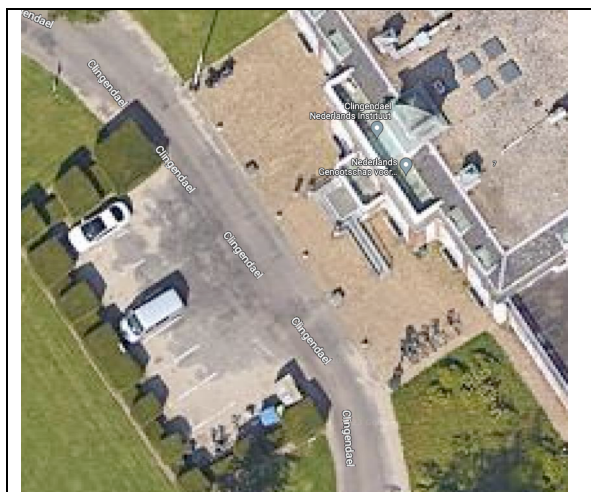
- de bestaande omgevingsfuncties: ecologie en wonen
- het ongewone karakter van het bunkergebouw
- perceel is niet of nauwelijks bereikbaar voor gemotoriseerd verkeer
- de wens van de gemeenteraad om het gebouw over te dragen aan een beheerorganisatie

¹ <https://wassenaar.bestuurlijkeinformatie.nl/Agenda/Document/a55aa31d-785b-447a-86ec-ca0ee2b93e96?documentId=412e807d-1dd1-4f5f-936e-66e183acdc24&agendaltemId=fa807cd5-f064-406d-a221-6cf8556de734>

Deze factoren maken onvermijdelijk dat in de Nota een meer specifiek kader van mogelijke bestemmingen wordt opgesteld. Niet kan worden volstaan met de algemene categorieën uit de VNG brochure Milieuzonering.

3. Verkeer, 48 parkeervakken disproportioneel

Het bunkerperceel maakt onderdeel uit van Landgoed Clingendael. Het hoofdgebouw van landgoed Clingendael wordt sinds jaar en dag gebruikt door Instituut Clingendael. Regelmatig worden door het instituut groepen mensen ontvangen in het hoofdgebouw. Zoals bekend beschikt het hoofdgebouw over een 8-tal parkeervlakken. Het personenvervoer van en naar het instituut heeft vrijwel volledig plaats middels fiets of taxibus. Gegeven de 8 parkeervakken bij het hoofdgebouw kan niet begrepen worden dat maar liefst 48 parkeervakken bij de bunker worden genoemd. Dit kan nog minder worden begrepen indien hierbij wordt betrokken dat het perceel nauwelijks bereikbaar is voor gemotoriseerd verkeer. Zie punt 4

Het bunkergebouw zal zeker niet een vergelijkbaar aantal bezoekers kunnen ontvangen als het bestaande hoofdgebouw van het landgoed. Op het bunkerperceel dienen zeker niet meer dan 8 parkeervakken te worden toegelaten.

Het noemen van 48 parkeervakken voor het bunkerperceel is disproportioneel, onzorgvuldig en onjuist.

4. Verkeer, verkeersontsluiting

Voor gemotoriseerd verkeer is het bunkerperceel uitsluitend toegankelijk via de Wassenaarseweg. Deze straat dient uitsluitend voor bestemmingsverkeer, het heeft geen doorgaande functie. De straat staat krachtens Haags gemeentebestuur genomineerd als 30 km zone. De woonwijk Uilennest kent slechts één enkele toegangsweg en twee uitgaande wegen.

De woonwijk kent in de bestaande situatie op zomerse vrije dagen ernstig overlast door bezoekersverkeer van park Clingendael. Het gemeentebestuur van Den Haag wordt hierom opgeroepen betaald parkeren in te voeren in het weekend.

Het bunkerperceel is vrijwel niet ontsloten voor gemotoriseerd verkeer.

Een publieksfunctie of een publiekaantrekkende functie van het gebouw is onverenigbaar met de bestaande omgevingsfuncties en de slechte verkeersontsluiting. Aan deze beperkende voorwaarde worden in de concept Nota ten onrechte niet het gevolg verbonden dat een mogelijke functie niet afhankelijk kan zijn van gemotoriseerde verkeer.

5. Ecologie en recreatie

Het perceel is onlosmakelijke verbonden met het Nationaal Natuur Netwerk (NNN, de uitgekleepte versie van de EHS, de Ecologische Hoofdstructuur). Het bunkerperceel is sinds 10 jaar buiten gebruik, en wordt in de afgelopen 10 jaar slechts incidenteel bezocht. Hierdoor heeft het perceel zich ontwikkeld tot een relatief verstoringarme locatie.

Voor alle bestuursniveau's geldt de verantwoordelijkheid ecologische waarden - lees: een gunstige habitat voor planten en dieren - te behouden en versterken. In een stedelijke omgeving komen parken en landgoederen als eerste in aanmerking voor behouden en versterken van ecologie.

Menselijke activiteiten zijn een potentiële bedreiging voor verstoringgevoelige ecologische waarden.

Potentiële verstoring kan onder meer bestaan uit:

- structurele aanwezigheid van groepen mensen
- verstoring door geluid en licht
- recreatie
- degradatie van habitats voor flora en fauna.

Recreatie is een van de belangrijkste drukfactoren in stedelijke ecologie.

In de concept Nota ontbreken waarborgen om conflicten tussen recreatie en ecologie te vermijden. In de Nota van Uitgangspunten ontbreken voorwaarden om de ecologische waarden te behouden en te versterken. Het tegendeel is aan de orde. De concept Nota noemt een ambitielijst die met grote zekerheid ten koste zal gaan van de ecologische waarden. Zie concept Nota, pag. 37:

- *Het (publiek) toegankelijk maken van het perceel: van gesloten naar besloten, van hermetisch afgegrensd naar uitnodigend;*
- *Publieke toegankelijkheid van (een deel) van het bunkercomplex;*
- *Het realiseren van verbindingen met huis Clingendael, tussen buitenplaatsen Clingendael en Oosterbeek en tussen Wassenaar en Den Haag;*
- *Het versterken en verbinden van zowel Nationaal Park Hollandse Duinen als de Landgoederenzone;*
- *Het verhogen van de toegankelijkheid van de locatie over het water (vanuit Clingendael)*
- *Het aansluiten van de Commandopost Clingendael op bestaande recreatieve en sportieve routes (fiets, voet of paard).*

Wassenaar herbergt een groot oppervlak aan landgoederen. Het gemeentebestuur hoort bekend te zijn met het spanningsveld tussen recreatie en ecologie. Zonder een actueel onderzoek naar de voorwaarden voor verenigbaarheid van recreatie en ecologie kan geen Nota van Uitgangspunten worden vastgesteld.

Met de voorliggende concept Nota blijkt ecologie ook anno 2023 nog steeds een politiek verwaarloosd weeskind.

6. Mogelijke bestemmingen bunker

In de concept Nota worden aanleiding en de ontstaansgeschiedenis van de bunker kwalijk onvolledig benoemd.

Het gebouw is in 1942-1943 gerealiseerd als vijandig bouwwerk ter behoud van de Nazi-bezetting.

De bunker is gebouwd om gewelddadig weerstand te bieden tegen de bevrijding door de geallieerden van het Nazi-regime. Dit maakt de bunker tot een ernstig omstreden bouwwerk.

In de omgeving zijn meer bunkergebouwen aanwezig. Deze bunkers hebben zelden een gebruiksfunctie en zijn uit kosten- en veiligheidsoverwegingen dikwijls verborgen onder een dikke laag zand of aarde.

Anders dan de concept Nota lijkt te stellen is behoud en conservering van het bunkergebouw niet onbetwist.

Dat na de oorlog het gebouw in gebruik is geweest door de Nederlandse Landmacht wijzigt niets aan de ontstaansgeschiedenis van het gebouw. Gebouwen die in gebruik zijn geweest door de Nederlandse Landmacht zijn bovendien niet uniek.

Dat de bunker een monumentenstatus heeft gekregen lijkt meer het resultaat van de inspanningen van enkelen dan van steekhoudende argumenten. De noodzaak van de monumentenstatus kan heroverwogen worden.

Met dit perspectief ontstaat een wezenlijk ander beeld van het gebouw. Ten onrechte ontbreekt dit onderdeel in de overwegingen van de concept Nota en bijbehorende bijlagen. Ook hierom is de concept Nota belangrijk onvolledig.

Ontmanteling en degradatie van het bouwwerk wordt ten onrechte niet als een mogelijke bestemming overwogen.

7. Conclusie

Onze conclusie zijn de volgende:

De concept Nota bevat ernstige procedurele gebreken met als gevolg onvoldoende inspraak.

De uitgangspunten van enerzijds de gemeenteraad Wassenaar en anderzijds Rijksvastgoedbedrijf zijn onverenigbaar.

Parkeren en verkeersontsluiting zijn ernstig onvolledig beoordeeld en benoemd. Het aantal van 48 parkeervakken is disproportioneel. Het staat in geen verhouding tot het 8-tal parkeervakken bij het hoofdgebouw van landgoed Clingendael.

Ecologie blijkt ook anno 2023 nog steeds een politiek verwaarloosd weeskind

Het vijandig bouwmotief bunker is onvoldoende belicht en meegewogen.

De concept Nota is ongeschikt als kader voor herbestemming.

De stichting verklaart zich bereid tot nadere toelichting op de zienswijzen.

Met gevoelens van hoogachting,
Mede namens Stichting Wijkbelangen Uilennest,

XXXX

Voorzitter